

Plant van de maand februari 2022

Taxus

Algemeen

Wetensch. naam	<i>Taxus baccata</i> L.
Uitspraak	Táxus baccáta
Familie	Taxaceae/Taxusfamilie
Geslacht	<i>Taxus</i>
Soort	<i>Taxus</i>
Hoogte	Tot 18m
Plantvorm	Struik/boom
Plant	Tweehuizig
Wortels	Hoofd- en bijwortels
Stengels	Rechtopstaand
Twijgen/takken	Groen/bruin
Schors	Glad
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Lijn-/naaldvormig
Bladkleur	Donkergroen
Bladrand	Gaaf
Bloeiperiode	Februari - mei
Bloeiwijze	Kegel
Bloemkleur	Geel(mannelijke bloeiwijze)
Bloementype	Eénslachtig
Meeldraden	6 - 15
Vruchtbeginsel	-
Vrucht	Pit(schijnbes)
Leefvorm	Overblijvend
Groeiplaats district***	Oorspronkelijk in subcentreuroop

Foto 1. *Taxus*

Afb. 2. *Taxus*

Inleiding

In de kale bosomgeving van foto 1 valt de struikvorm meteen op. De altijd groene *Taxus* vrolijkt het beeld in deze tijd behoorlijk op. Ergens voel je dat de *Taxus* een bijzondere plant is. In deze februarimaand zullen we hierbij als 'Plant van de Maand' stilstaan.

Naamgeving

Taxus. In *Taxus* zien we het Oudgriekse woord *toxon* waarvan de betekenis *boog* is. Het hout van de *Taxus* is uitermate geschikt voor bogen. *Toxon* betekent giftig en ook hier vinden we een eigenschap – **alles giftig** behalve de bes- van de plant terug.

In *Taxus* zien we ook het Sanskriet *taxs* dat 'bewerken' betekent. De boom *Taksh-aka* levert het hout waarvan de beste bogen kunnen worden gemaakt.

Baccata. *Baccata* betekent 'besdragend' en verwijst natuurlijk naar de vrucht.

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Taksis, If, Eibe en Yew.

Een aantal van de vele namen voor de *Taxus* is: Booghout, Boom des doods, Iepenboom, IJf, Venijnboom en het mooie Snottebel (de zaadhuid wordt snotterig).

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Taxusfamilie, verder in het geslacht Taxus en de soort Taxus. In het geslacht Taxus worden verder geen andere soorten vermeld.

Beschrijving

Levensvorm. De Taxus(foto 1 en 2) is een overblijvende plant en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Fanerofyten. Hij groeit in een struik- of boomvorm. De maximale hoogte ligt bij 18m.

Wortels. Het diepgaande wortelstelsel bestaat uit hoofd- en bijwortels.

Takken. De jonge twijgen verkleuren van heldergroen in het eerste jaar naar bruin in de volgende jaren. De piramidevormige boom vertakt zich vaak al heel laag zoals op foto 2 goed is te zien.

Stam. De roodbruine/grijsbruine gladde schors van de stam bladdert af(foto 3*). De boom -die zeer oud kan

Foto 3*. Taxusstam

Foto 4*. Takdoorsnede

Foto 5. Van 1 naar 80

worden- groeit langzaam. Dat is in jaarringen van een stamschijf goed te herkennen, maar ook in de takdoorsnede van foto 3*.

Bladeren. De bladstand van de één tot anderhalve centimeter lange en twee tot drie millimeter brede, kortgesteelde bladeren is verspreid. De blaadjes, die niet afvallen, zijn in twee platte rijen geplaatst. Kijk je ernaar, dan denk je wellicht dat we te maken hebben met een samengesteld(geveerd) blad(foto 5). Dat is niet zo, maar het blad van de Taxus is wel een duidelijk determinatiekenmerk. De bladeren, ook wel naalden genoemd omdat de Taxus een naaldboom is, zijn van boven donker-(foto 6) en van onder lichter groen(foto 7). Elk blaadje heeft een spits puntje. Heb je veel geduld, dan kun je onderzoeken dat de blaadjes zo'n acht jaar meegaan. Er is dus in de tijd wel een wisseling van het blad.

Bloemen. De éénslachtige bloemen groeien op de tweehuizige plant. De bloemen kun je vinden aan de zijtakjes van het vorige jaar. De voorstelling die je in je hoofd maakt als je het over bloemen hebt moet je bij de bloemen van de Taxus even laten varen.

Mannelijke bloemen. Zoek naar bolle gele kegeltjes in de bladoksels van jonge twijgen(foto 8*). Zo'n bolletje bestaat uit zes tot veertien schildvormige gele meeldraden.

Dat de Taxus een windbestuiver is kun je ervaren door in de rijpingstijd van de bloemen tegen de struik te slaan. Wolken stuifmeel vertrekken op zoek naar vrouwelijke, ontvankelijke bloemen. **(opm. Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online laat dit prachtig zien, waard om 'even' die site te bezoeken)**

Foto 6. Blad. Bovenkant

Foto 7. Blad. Onderkant

Foto 8*. Mannelijke bloemen

Vrouwelijke bloemen. Hier staan de bloemen alleen of in tweetallen. Ze worden gevormd door schubben met daarbinnen het vruchtbeginsel. Het landende stuifmeel wordt door een vochtdruppeltje opgevangen. (foto 9*).

Foto 9*. Vrouwelijke bloem

Vruchten. Hetstandig vruchtbeginsel ontwikkelt zich tot een hard zaadje(pit). De bekervormige zaadhuid ontwikkelt zich tegelijkertijd tot een schijnbes. Het zaadje is hard en de rode (soms gele) bes is aan de bovenkant open. Van september tot november kun je rijpe vruchten verwachten.(foto 10)

Verspreiding. Vogels eten de schijnbessen en het onverterde zaadjes worden met de uitwerpselen van de vogel verspreid.

Foto 10. Vruchten

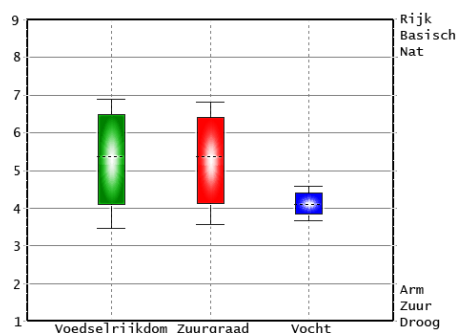
Groeiplaats

Bekijken we de ecologische parameters (ook afb. 11*) dan zien we dat:

- de plant gedijt op zonnige tot beschaduwde plaatsen.
- het substraat gemiddeld voedselrijk zal zijn.
- de zuurgraad varieert van pH4,1 tot pH6,2.
- de vochtigheidsgraad matig is.

Let in loofbossen, heggen, parken en begraafplaatsen op de Taxusstruiken en Taxusbomen.

Door de vele aanplant van Taxusexemplaren zien we de plant bijna overal. Het zal dan ook meestentijds gaan over planten die ontsnapt zijn aan b.v. parkenaanplant. Zoals in de derde voetnoot al is aangegeven is de autochtone *Taxus baccata* uiterst zeldzaam. Naast de genoemde streken in Nederland is de *Taxus* van Lo Reninge in West Vlaanderen mogelijk ook autochtoon. Deze boom heeft als eigen naam: Ceasarboom(foto 12).

Afb.11*.Ecologische parameters

Organismen op de plant

Dat vogels de plant verspreiden door de rode (en soms gele) schijnvruchten te eten zijn we al tegengekomen. Als U als lezer andere organismen kent die 'gebruik' maken van de *Taxus*, dan hoor ik dat graag****.

Gebruik – Folklore –

Mythologie – Geschiedenis

Gebruik.

-(antigebruik) De naam *Venijnboom* kan de *Taxus* gekregen hebben omdat paarden die het blad van de plant eten sterven.

- Het uit de bladeren gehaalde paclitaxel/taxine wordt onder de naam Taxol bij kankerbestrijding toegepast. Let wel: het woord *toxisch* is afgeleid van *taxus*; weer een aanduiding van de giftigheid van de plant. Zo kan de naam van de *Taxus* 'Boom des doods' veranderen in 'Boom des levens'.
- Het harde hout, dat een fraaie structuur laat zien, is toepasbaar in draai- en snijwerk.

Foto 12. Lexus Lo-Reninge / Ceasarboom

Folklore.

- Dat de Taxus in verband staat met de dood is niet te verwonderen als je bedenkt dat alle delen van de plant giftig zijn. Enkel de rode zachte bes(zaadmantel) is dat niet, maar zeker wel het zaad dat daarbinnen zit!

Mythologie.

- Op kerkhoven is het interessant om naar Taxusbomen om te zien. De Plant is een *memento mori* door zijn giftigheid. Maar tegelijkertijd een symbool voor *onsterfelijkheid* en *wederopstanding* door de hoge leeftijd –over de duizend jaar- die de boom kan bereiken.

Geschiedenis.

- We gaan naar het gebied rond de Kaspische Zee om kennis te maken met de Scythen (7^e voor Chr. – 4^e eeuw na Chr.). Zij zijn geduchte ruiters/strijders met pijl en boog. De boog en pijl zijn van Taxushout. De boog buigt prima en de pijl is giftig. De pijlpunt die met taxussap wordt ingesmeerd verhoogt de giftigheid nogmaals. Door zo'n pijl wil je niet geraakt worden. Ook taxussperen zijn bekend.

- We gaan naar de Belgische koning van de Eburonen(volk van de taxus) Cativolcus(53 voor Chr). Hij sterft liever dan zich over te geven aan Julius Ceasar. Hij drinkt daartoe taxussap.

- Ik zal naar Friesland moeten om te zien dat er tussen Bakkeveen en Allardsoog een scherm van een **tiental** Taksis herinneren aan **tien** verzetsmensen die op **tien** april 1945 daar zijn vermoord(foto 13).

- De neolithische Ötzi heeft een taxusboog bij zich.

Foto 13. Bakkeveen -Allardsoog

Tot slot

Je merkt al snel dat wanneer je je in de Taxus gaat verdiepen je tijd te kort komt. Daar zal de Taxus geen last van hebben als die zich in jou gaat verdiepen. Is voor ons 100 jaar al een hele tijd, voor de Taxus is 1000 jaar een peulenschil. Wat te doen met die vaststelling ? Voor mij beperk ik me dit jaar tot het vastleggen op welke kerkhoven ik de Taxus zal aantreffen. Hoe staat het met uw belangstelling ?

Tekst

: Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's:

GtD(1,2,5,6,7); Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online (3,4,8,9,11); Saxifraga(10); Wikipedia(12); STIWOT**** en Deelman**** (13).

1. Taxus Bleijendijk(Vught) 7 febr. 2011
2. Taxus Wamberg(Rosmalen) 22 jan. 2021
- 3.4. Taxusstam/ Takdoorsnede *Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online
4. *Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online
5. Van 1 naar 80 Eikenhorst(Esch) 23 okt. 2017
6. Blad. Bovenkant Schijndel 21 jan. 2022
7. Blad. Onderkant Schijndel 21 jan. 2022
- 8.9. Man./Vrouw. bloemen*Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online
10. Vruchten Saxifraga - Hans Dekker
11. Ecologische param. *Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving on line
12. Taxus LO-Reninge LimoWreck-Eigen werk, CCBY2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1346913>
13. Monument Bakkeveen ↔ Allardsoog

*<https://www.floravannederland.nl/planten/taxus>

**Heukels' FLORA van Nederland. 24^e druk. 2020.

***Op de kaart betreffende de floradistricten van Heukels' FLORA van Nederland. 24^e druk. 2020 komt het **subcentreurop district** voor in: Midden Limburg, Groesbeek, Montferland, Achterhoek en Twente.

****gerardte.dorsthorst@home.nl

*****Stiwot → Stichting Informatie Wereldoorlog Twee | → Deelman